

SKOTTLAND AVVECKLADE VÅRDMARKNADEN

- ERFARENHETER OCH JÄMFÖRELSE

Lars Taxén

lars.taxen@gmail.com

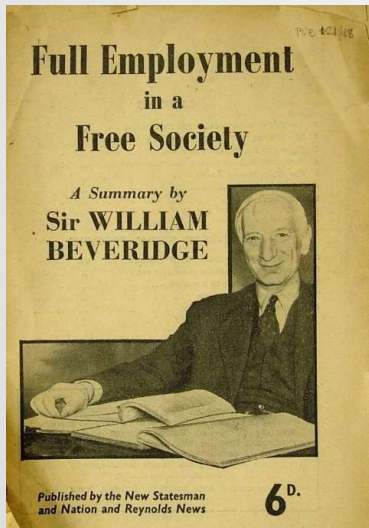
Nätverket för Gemensam Velfärd

Medborgarnas coronakommission

<https://www.medborgarkommission.se/>
kommission2020@gmail.com

NATIONAL HEALTH SERVICE (NHS)

“Universal health care, free at the point of use” 1948

The United Kingdom

- Primärvård utvecklas
- 7-kronors reformen
- Ramfinansiering

Behov

1970-tal

Need

- 1959 Nursing education
- 1963 General Practice chair
- 1972 NHSScotland Act - towards integrated service

- Kritik: ineffektivt, topstyrt
- Marknadsintressenter
- Motsättningar inom S

Behov

1980-tal

Need / Profit

- Thatcher era
- Internal market, trusts
- NPM

Competition

Konkurrens

- Marknadsreformer
- Beställar-utförare, NPM
- Styckeprisersättning (DRG)

Behov / Vinst

1990-tal

- 1997 Devolution
- Labour, SNP
- Trusts reduced
- 1999 Partnership Working

Cooperation

- Alliansen
- Kommersiella intressen
- Privatisering genom vårdval
- Utförsäljningar

Behov / Vinst

2000-tal

Need / Profit

- NHS Reform Act 2004
- Internal market abandoned
- DRG phased out

- Utökat vårdval
- Privata sjukförsäkringar
- Nätläkare
- Välfärdsindustriellt komplex

Behov / Vinst

2010 tal

Need

- Health and Social Care Integration

USA light

- Besparingar
- Ökad privat finansiering
- Ökat privat utförande
- Tu-delat system

Behov / Vinst

2020-tal

Need

- **No return to profit-driven model**

ERFARENHETER

Dave Watson, UNISON
på besök i Stockholm
Januari 2020

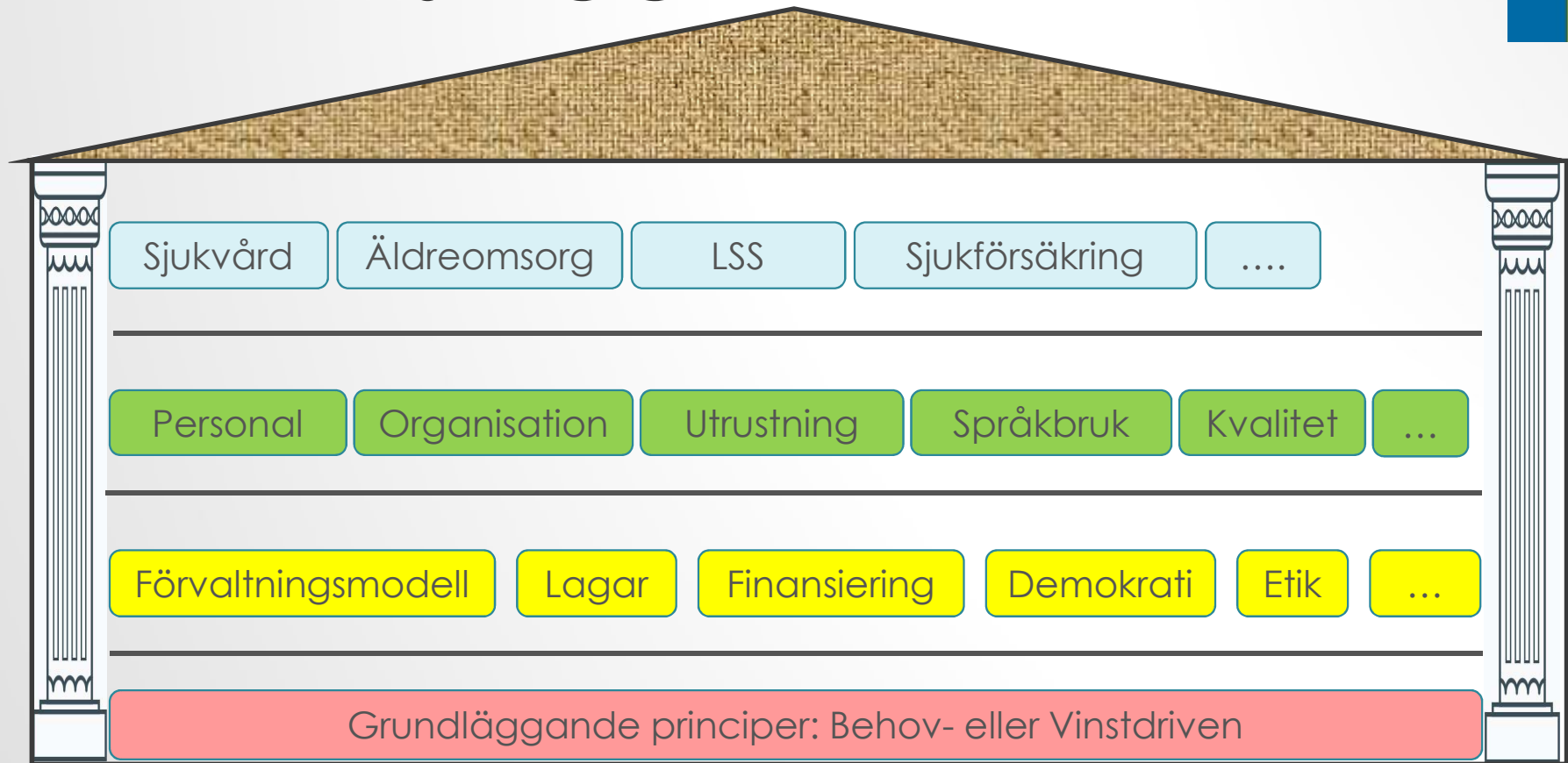
”Vi hade prövat marknadsmodellen under 18 år,
och den fungerade inte bra i Skottland”

”Vår erfarenhet är inte att konkurrens driver kvalitet.
Tvärtom – 15 års erfarenhet visade att det var
otroligt ineffektivt – och dyrt”

BRYTPUNKTER

Där skillnaderna mellan skotsk och svensk sjukvård är som tydligast

VÄLFÄRDSBYGGET

PERSONAL

- NPM (New Public Management)
Tilliten till professionen minskar
Mätning av resultat det viktiga
- "Värdebaserad vård" (NKS)
Uttalat syfte att minska personalens inflytande
- Ansvariga politiker lyssnar inte
Tror inte på vittnesmål från "golvet"

Foto: Getty, IT

JUST NU

VÅRDPROTESTER MOT VARSEL

Manifestation mot förändringar i sjukvården

4°

Kalmar

PERSONAL

Dave Watson, UNISON

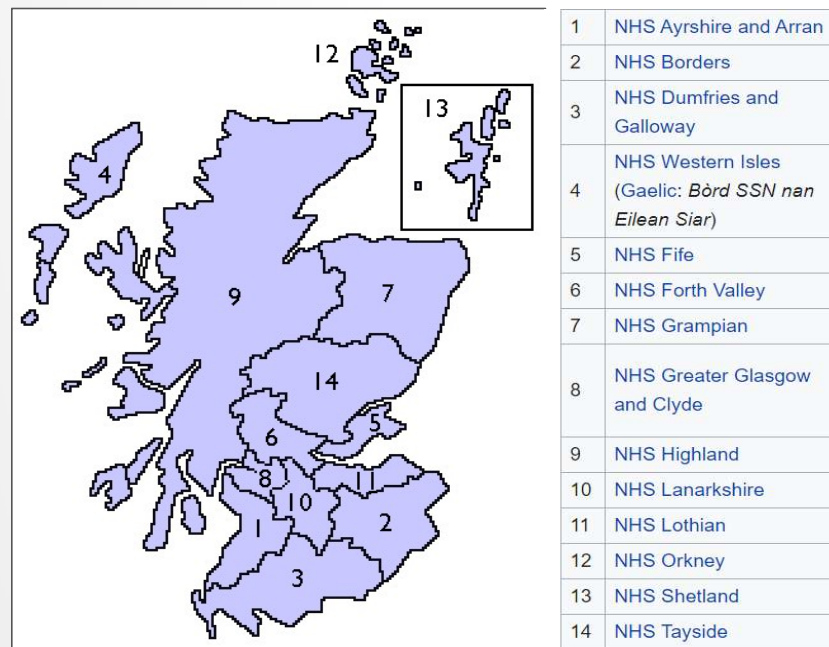
”Oj, det skulle faktiskt aldrig hända i Skottland. Vi har gjort klart för de anställda i NHS, att vi vill att ni medverkar när vi ställer om systemet, men vi försäkrar att ni kommer att få behålla era jobb”

- En konsensusmodell som kallas "partnership working"
- Samarbete mellan skotska regeringen, NHS Scotland, fackföreningar, professionella organisationer
- Arbetskraften aktivt involverade i beslut som berör dem

ORGANISATION

Regionalt ansvar

Kombination av självständighet och samordning

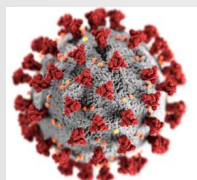
Sammanhållet nationellt stöd

NHS Health Scotland	Forskning, planering, programimplementering, utvärdering
Healthcare Improvement Scotland	Övergripande förbättringsarbetet för sjukvården
Scottish Ambulance Service	Sammanhållet akutläkartjänst
Golden Jubilee National Hospital	Forskning för att minska väntetider
State Hospitals Board	Sjukhus för patienter med speciella riskbeteenden
NHS24	Telefonrådgivning och triage-tjänster
NHS Education for Scotland	Utbildning och praktik för personal
NHS National Services Scotland	Nationella strategiska supporttjänster och expertråd

ORGANISATION

- Självständiga regioner
  - Uppspliftring
  - Konkurrens mellan regioner
  - Drivkraft för att samarbeta liten
- Nationella, övergripande styrformer saknas
  - Samordning av forskning, utbildning, IT, ... försvåras

”Vi har ett gäng som bara jagar skyddsutrustning. Det enda de ägnar sig åt är att leta kontakter, stämna av med andra kommuner och försöka få tag i utrustning helt enkelt. Det är huggsexa om det i hela riket

Magnus Johansson, vård- och omsorgsdirektör, 17/4 2020

DEMOKRATI – EXEMPLET NÄTLÄKARE

Under första halvåret 2020 investerade Kry i marknadsföring på nära 100 miljoner kronor

Göran Stiernstedt

Ansvarig för regeringens utredning
”Styrning för en jämlik vård”

”Jag tror att vi behövde den här torpeden in i systemet... De pekade på vår svaghet och gav oss ett verktyg”

DEMOKRATI – EXEMPLET NÄTLÄKARE

På bara en månad har 10.000 patienter listats hos Kry utan att inse dom därmed flyttas till Kry's vårdcentral

Listningen utgör den enskilt största inkomsten för vårdcentralerna

”Ylva Sandström, ordförande i Distriktsläkarföreningen i Stockholm, har de senaste dagarna kontaktats av en rad vårdcentraler som känner oro för att de kan behöva lägga ner” (DN 30/9 2020)

Med några knapptryckningar flyttas makten över vården från demokratiskt valda regioner till vinstdrivande vårdföretags styrelserum

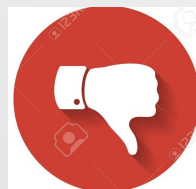
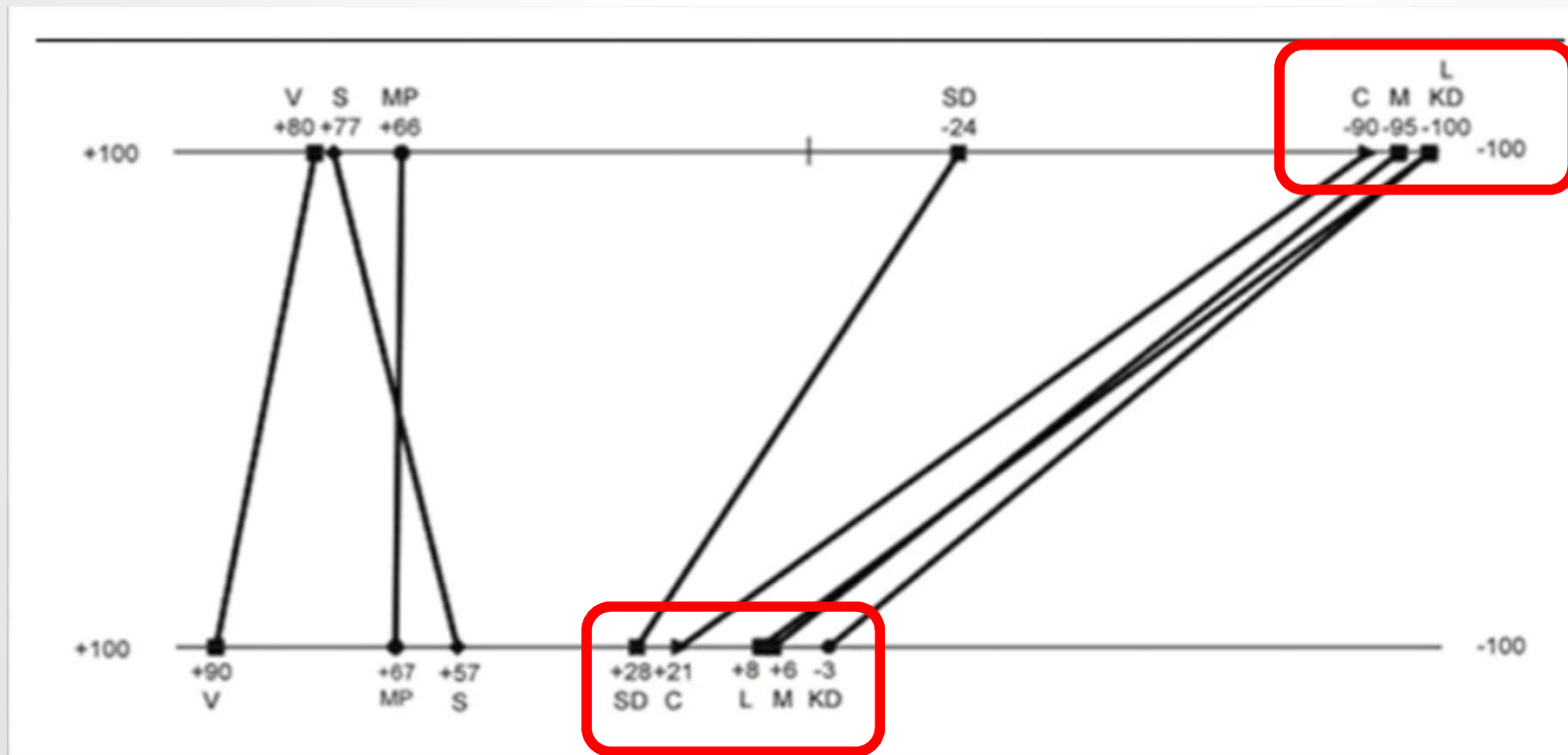
DEMOKRATI - ANSVARSUTKRÄVANDE

Politiker

Åsikter

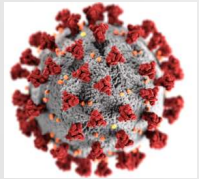
Väljare

Vinstdriven välfärd

DEMOKRATI – VEM SKA STÄLLAS TILL ANSVAR?

”Är det kommunerna, eller kanske den sjukvårdsansvariga regionen? Eller myndigheterna som skulle komma med riktlinjer och fick i uppdrag att upphandla skyddsmateriel? Eller är det regeringen, som ju förväntas styra riket? Det är lika svårt att reda ut som en garnhärva

Ewa Stenberg, politisk kommentator på Dagens Nyheter, 17/5 2020

DEMOKRATI

- NHS Boards styr vårdens utveckling
- Otänkbart att
tillåta vinstdrivna företag typ Kry "torpedera" vården
ersätta traditionella kliniker med en konsultdriven modell som saknar evidens (NKS)
- Organiserat samarbete
mellan personal, brukare och lokala myndigheter
"Health and Social Care Integration"
"Public Health Scotland" (2020)

SAMMANFATTNING

- Prövat vinstdriven vård men förkastat den
Dyr, ineffektiv
- Sammanhållen, integrerad modell
- Inte perfekt, men...
- Ingen återgång till marknadsmodellen

- Från behovsdriven mot vinstdriven vård
- Splittrad, konkurrensbaserad modell
- På väg mot ett amerikanskt system
som medborgarna inte vill ha
- De flesta ovetande om utvecklingen
- Kan ännu vändas, men tiden rinner ut

JUST NU

VÅRDPROTESTER MOT VARSEL

0°
Borlänge

<https://gemensamvalfard.se/>

arenaidé

<https://arenaide.se/>

<https://arenaide.se/rapporter/skottland-visar-vagen/>